

КАКЪВ ТРЯБВА ДА Е ПРОФИЛЪТ НА СЛЕДВАЩИЯ ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД СПОРЕД ОБЩЕСТВОТО

Резюме на резултатите от национално представително емпирично социологическо изследване

По поръчка на Българския институт за правни инициативи бе проведено национално представително социологическо изследване на тема „**Какъв трябва да е следващият председател на Върховния касационен съд (ВКС)**“. Изследването е осъществено от агенция „Глобал Метрикс“ в периода **12-24 октомври 2021 г.** чрез 1007 ефективни интервюта, формирани в двустепенна гнездова квотна извадка, с критерии на подбор по признаците: възраст, пол, образование и тип на населеното място.

Целта на проучването е да провери запознати ли са българските граждани с работата на Върховния касационен съд (ВКС), какъв според тях трябва да бъде следващият председател на съда, какви качества да притежава, кои са най-важните неща в неговата работа и др. Припомняме, че на 28 октомври /четвъртък/ изтича последната възможност за номиниране на кандидати за председател на ВКС. Към момента единствената кандидатурата е на заместник-председателят на ВКС – съдия Галина Захарова, която бе издигната с единодушие от всички 83 съдии, присъствали на заседанието на Пленума на ВКС, като самата тя не е взела участие в гласуването.

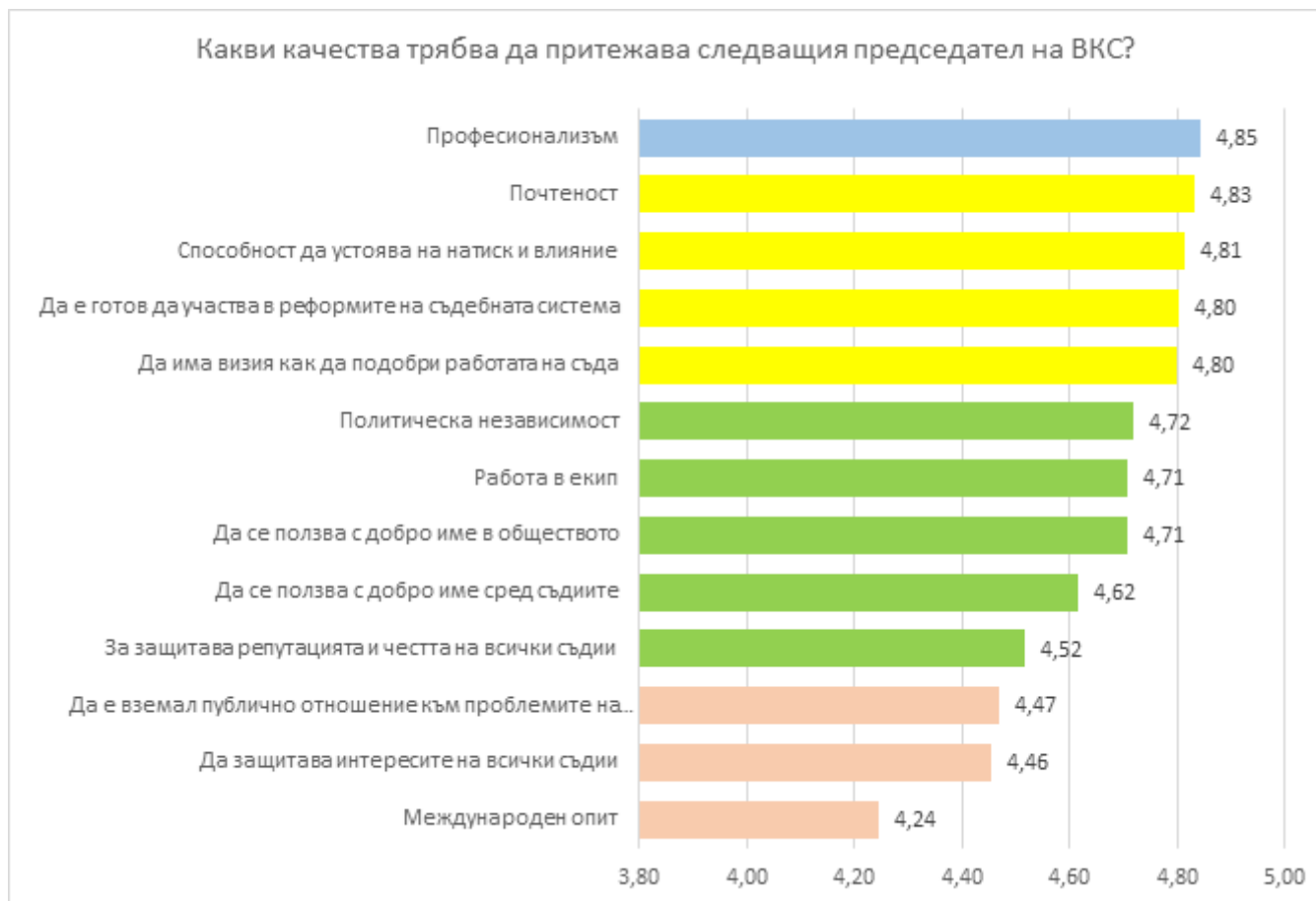
В своята работа БИПИ използва интензивно методите на социологията, за да интегрира в анализите си гледната точка на обществото по важни за съдебната власт въпроси. През 2019 г. направихме подобно изследване за това какъв главен прокурор очакват гражданите преди избирането на Иван Гешев на поста.

Генерален извод от настоящото изследване е, че българското общество като цяло е слабо заинтересовано от кадровите въпроси на съдилищата. На питането знаят ли кой е сегашния председател на ВКС[1] **едва 34,6% от анкетиранияте отговарят правилно.**

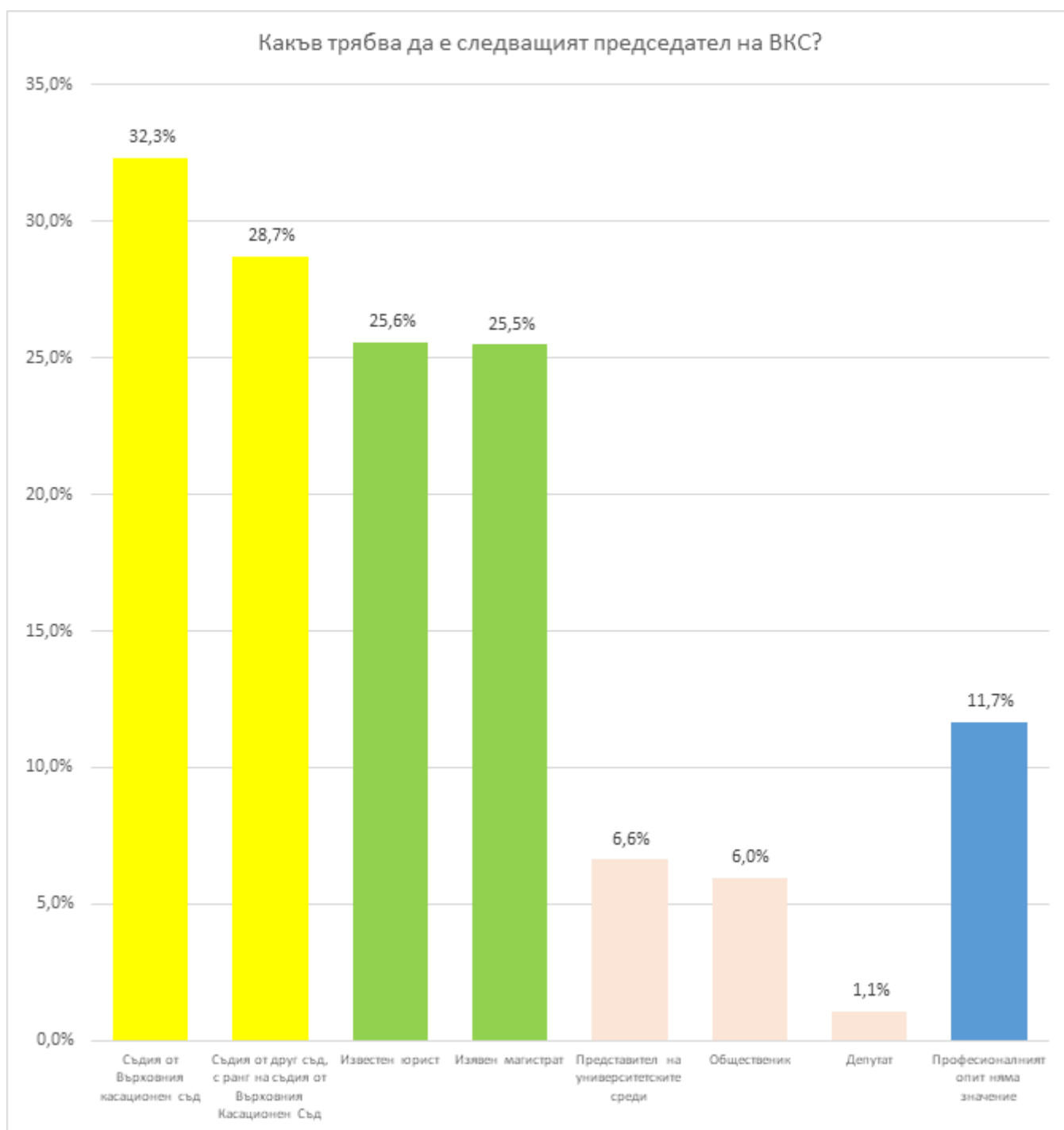
Към момента за широката общественост няма отчетливи критерии за това какъв трябва да е профилът на бъдещия председател на ВКС. **За 68% от българите полът на следващия председател на ВКС няма значение.** Същевременно **51,2% отговарят, че и възрастта няма значение,** въпреки че кандидатът за председател на ВКС трябва да има поне 12 години професионален стаж и може да се предположи, че има непреки възрастови ограничения за заемането на този пост. От друга страна, това е и показателно, че хората намират за по-важни други качества на кандидатите спрямо пола и възрастта.

Въпросникът на изследването включваше и списък с конкретни имена на изтъкнати магистрати и юристи, от които респондентите можеха да посочат предпочитано от тях име за председател на ВКС. **57% не разпознават нито едно името от списъка, а 10,6% не могат да преценят кого биха искали да видят като председател на ВКС.** Тези отговори отново навеждатна заключението за ниска заинтересованост към процесите в съдебната власт и в частност – към конкретната процедура за избор на председател на ВКС. Възможното обяснение за това е слабото отразяване в медиите на темата и перманентната здравна и политическа криза, в която е изпаднало българското общество през последните две години.

Най-важното качество, което трябва да притежава следващия председател на ВКС, според гражданите е **професионализмът (4,85)**, оценен по скалата от 1 до 5, където едно е маловажно, а 5 е много важно. На следващо място се подреждат **почтеността (4,83)**, **способността да устоява на натиск и влияние (4,81)**, **да има визия как да подобри работата на съда (4,80)** и **да е активен участник в реформите на съдебната система (4,80)**. Всички тези качества биха могли да бъдат оценени от ВСС при задълбочена и обективно проведена процедура. Като други важни качества гражданите определят **политическата независимост, да се ползва с добро име в обществото**, както и **да има способност за работа в екип**. Международният опит е определен като най-маловажното качество.

Най-много хора считат, че следващият председател на ВКС трябва да бъде съдия от самия съд (32,3%) или съдия от друг съд, но с ранг на съдия от ВКС/ВАС (28,7%). Приблизително еднакви дялове получават подкрепа за това да бъде известен юрист (25,6%) или изявен друг магистрат (25,6%). Не се радва на широка подкрепа възможността той да бъде представител на академичната общност (6,6%), общественик (6%) или депутат (1%). Според 11,7% професионалният опит няма значение.

По отношение на това какви трябва да са **приоритетите в работата на следващия председател на ВКС** българите определят като най-важен приоритет **достъпа до правосъдие (4.76)** по скалата от 1 до 5, където 1 е маловажно, а 5 е много важно. Въпреки че председателят на ВКС има ограничени правомощия и функции за достъпа до правосъдие, запитаните отговарят спрямо личната си призма. Това означава, че на практика обществото чувства съда като отдалечена институция, която не е активен участник в общностния живот. На **второ място (4.75)** от гражданите са **посочили като важен приоритет ефективното използване на правните механизми, чрез които може да се подобри работата на съда**, тоест това е индикация за ефективността на работата му и за необходимите управленски качества на председателя. На **трето по важност място (4.72)** се откроява **отстояването на независимостта на съдиите**, което

ни говори за това, че първо, в обществото има усещане за проблеми при независимостта на съдии и второ, че гражданите възприемат председателя на ВКС като своеобразен говорител на съдийската общност.

Интересни отговори са дали гражданите на въпроса: „**Кой трябва да избира председателя на Върховния касационен съд?**“. Според по-голяма част от обществото **председателят на ВКС трябва да бъде избран пряко от всички съдии в страната (21,3%)**, докато **20,5% считат, че той трябва да се избира от всички граждани**. Въпреки настроенята за повече пряко участие на гражданите в обществения и политическия живот на страната, трябва да се отбележи, че международните стандарти и препоръки са категорични в подкрепа на избора на магистрати от строго специализиран професионален орган при обективни критерии и прозрачни процедури. Интерес представлява, че гражданите отдават по-големи предпочитания на това **Съдийската колегия на ВСС да избира следващия председател на ВКС (16%)**, отколкото Пленума (12,5%), който в момента е избиращият орган. **12,5% считат, че председателят на ВКС трябва да се избира от всички съдии в самия съд**.

Въпреки че 58% от гражданите не могат да отговорят на въпроса дали сегашният състав на ВСС трябва да избере следващият председател на ВКС, **преобладаващата част от тези, които имат мнение, считат че този състав на ВСС не трябва да избира следващия председател на ВКС (22,6%)**. Отговорите на този въпрос отново ни показват, че като цяло гражданите не са запознати с работата на органите на съдебната власт, включително и на Висшия съдебен съвет. Доколкото част от обществото е наясно за съществуването, структурата, функциите и резултатите от дейността на този ВСС, той се оценява по-скоро негативно и към него липсва доверие, че може да проведе процедурата спрямо високите очаквания на обществото. Може да се предположи, че гражданите асоциират сегашната процедура за избор на председател на ВКС с проведените процедури за председател на Върховния административен съд и главен прокурор от този състав на ВСС, които бяха съпроводени със скандали и съмнения. Мандатът на този ВСС изтича през октомври 2022 г.

Подкрепата за Български институт за правни инициативи е осигурена от Фондация „Америка за България“ по проект „Подкрепа за ефективна съдебна система за по-добър живот и икономическо развитие“. Изявленията и мненията, изразени тук, принадлежат единствено на БИПИ и не отразяват непременно вижданията на Фондация Америка за България или нейните партньори

[1] Изследването е проведено след издигането на Лозан Панов за кандидат за президент.